

Begrænsning af kronvildtskader 1

Høvling af stammer

Skader på rødgran kan begrænses ved høvling – en let såring af stammen. Den samlede høvlingsoperation er dyr.

Douglas kan ikke beskyttes ved høvling viser erfaringer indhentet efter ekskursionen.

Der findes flere typer af barkhøvle.

Skrælninger forårsaget af kronvildt har altid været betragtet som et stort problem på Løvenholm. Således har godset også tidligere arbejdet med foranstaltninger til at undgå eller reducere skrælleskader.

I 1965-1981 igangsatte godset et større program i rødgran-driftsklassen med høvling af stammerne. Høvling betyder at der laves en let såring af barken på et stykke af ca. 1 x 5 cm. Figur 1 viser et frisk eksempel på høvling.

Vækstlaget og veddet bliver ikke skadet, men der sker udfald af harpiks som størkner til en ujævn overflade. Dette medfører at kronvildtets præference for at skrælle træet bliver mindre.

Høvling er timetungt, og det omfattende arbejde blev foretaget af skovarbejdere. Høvlingen blev foretaget ved første hugstindgreb, typisk ved alder 20-25 år og DBH 12-17 cm. Der blev først foretaget manuel oprisning, og herefter høvlede man 6-700 træer pr. ha.

Programmet blev nedlagt i 1981 pga. den stigende arbejdsbyrde i forbindelse med stormfaldet.

Høvling af rødgran

Vi så et eksempel på den langsigtede virkning af høvling. Rødgran-

Begrænsning af kronvildtskader

I forrige nummer blev der bragt en del indtryk fra Skovforeningens ekskursion på Løvenholm i maj. Der var især omtale af de omfattende skader fra skrælning af kronvildt.

I dette nummer omtales en række forslag til at begrænse skaderne for at kunne opretholde en vedproduktion af høj værdi.

Artiklerne er baseret på ekskursionsføreren som er udarbejdet af skovfoged Daniel Hintz og godsinspektør Jens Chr. Dahl, suppleret med indlæg fra ekskursionen og andre oplysninger. Føreren kan hentes på www.løvenholm.dk > Nyheder maj/juni 2017 – her ses også de detaljerede beregninger over økonomien ved skrælning.

Redaktionen

Figur 1. Høvling udført i marts 2017 på den 31-årige bevoksning der blev fremvist i Skoven 8/17, side 282. Foto maj 2017.

Figur 2. Rødgran på 60 år høvlet ved alder 20-25 år. Efter 35 år kan man se svage spor i barken.

bevoksningen i figur 2 var 20-25 år i slutningen af 1970'erne og er en af de sidste bevoksninger der blev høvlet.

- Der findes ingen data om høvlingen i denne bevoksning, sagde Jens Chr. Dahl. Den generelle instruks lød at der skulle høvles omkring 600

stammer/ha. Det svarer til hvert 6.-7. træ med datidens plantetal på ca. 4.200 stk./ha.

Bevoksningen er i dag 60 år gammel. Der er begyndende opløsning og tilvækststagnation, og den er klar til afdrift. Det store spørgsmål er nu: Virkede høvlingen efter hensigten?

Et lille udsnit af bevoksningen blev gennemgået i april 2017. Der blev optalt dels høvlede træer, dels træer hvor det skønnes at skrælning har medført deklassering af rodstocken fra tømmer til emballage eller til spånpladet træ. Vurderingen er forbundet med stor usikkerhed.

- Vi kan se, at der er ikke er forskel mellem høvlede og ikke-høvlede stammer hvad angår andelen af emballaget træ, sagde Jens Chr. Dahl. Derimod er der 15 % lavere andel af spånpladet træ i rodstocken på de høvlede træer. Se tabel 1.

- Det må antages, at træer med skrælleskader har været forsøgt fjernet ved tyndinger i løbet af omdriften, og at hovedparten af disse træer ikke har været høvlet jf. ovenstående opgørelse. Der er altså en vis virkning af høvling, men den er ikke klar.

Høvling af douglas

Løvenholm har i de seneste 15-20 år øget arealet med douglasgran, så det i dag udgør 9 % af det bevoksede areal (244 ha, heraf er 198 ha yngre end 20 år).

- Vores erfaringer er, at kronvildtet skræller allerede inden sporindlæggelsen som typisk sker ved alder 20-25 år, sagde Daniel Hintz. Ofte er skaderne så omfattende, at der kan stilles spørgsmålstejn ved, om der vil findes douglas ved normal afdrift, eller om hele bevoksningen vil havare midt i omdriften?

Hvis arealet med douglas som planlagt skal øges, så skal douglas beskyttes allerede ved alder 10-15 år. Vi så en bevoksning hvor hovedstammer var høvlet i april 2017, i alt 260 stk./ha. Forud for opkvistning og høvling måtte bevoksningen oprises, så færdsel var mulig. Hvert andet række mellemrum blev derfor riset op.

Den samlede operation, dvs. oprisning, udvælgelse af hovedstammer og høvling kostede 58 kr./træ svarende til ca. 15.000 kr./ha ved timepris 250 kr. (Hver anden douglas var kappeplantet med en sitka for at beskytte douglasen. Sitkaen var klippet

Figur 3. Høvling af douglas på 9 år fra plantning. Der skal sættes ret mange høvlemærker på hvert træ, og det er et temmelig tidskrævende arbejde.

Figur 4. I april 2017 blev der hugget en stribe i kulturen i forbindelse med ekskursionen. Efter en måned er der ikke tegn på udflåd af harpiks.

Tabel 1. Aflægning af rodstocke i 60-årig rødgran.

Aflægning af rodstock	Tømmer		Emballagetræ		Spånpladet træ		stk.
	Stk.	%	Stk.	%	Stk.	%	
Båndfarve			Gul		Rød		
Ej høvlet	26	62%	7	17%	9	21%	42
Høvlet	43	77%	10	18%	3	5%	56

ned i 2014, og denne udgift indgår ikke i de nævnte omkostninger.)

Høvling blev demonstreret på ekskursionen, se fig 3.

Ingen reaktion

På ekskursionen sidst i maj var der ikke betydende udflåd af harpiks der ville gøre stammen uinteressant til skrælning. Se fig 4.

Mogens Lunde, Fromsseier Plantage, som har forsøgt høvling med andre redskaber, oplyste at det i Tyskland anbefales at høvle i maj-starten af juni.

Efter ekskursionen har skovfoged Daniel Hintz flere gange gennemgået de træer som blev vist på ekskursionen, og han har høvlet flere træer.

Formålet var at se om douglas skal høvles senere end rødgran. Sidst i juni var status:

- Douglas reagerer ikke med at udsende harpiks, og høvling beskytter derfor ikke mod skrælning, siger Daniel Hintz til Skoven. Det virker som nævnt på rødgran og på ædelgranarter, og især på skovfyr som danner meget harpiks. Men det går altså ikke på douglas. Se fig 5.

Økonomi i høvling

Forud for ekskursionen havde Daniel Hintz lavet beregninger over økonomien ved høvling af douglasgran. Resultatet er uinteressant når høvling af douglas ikke beskytter mod skrælning. Beregningerne gen-

Figur 5. Douglas på 15 år er opriset og høvlet i april 2017. Den er skrællet allerede en måned senere.

nemgås dog kort her fordi de kan give en indikation af om høvling kan betale sig for andre nåletræarter.

Det kan ikke forventes, at markedet er villig til at betale en merpris for de nederste 2 m da denne del under normale omstændigheder vil være tilnærmelsesvis knastfri.

Omkostningen til høvling skal derfor alene bæres af prisforskellen mellem tømmer og emballagetræ, idet en skrællet rodstock formentlig vil blive aflagt som emballagetræ pga. råd. Tømmer kan indbringe 500 kr/m³ og emballagetræ 345 kr/m³, altså en forskel på 155 kr/m³.

Der forudsættes en omdrift på 80 år, DBH 50 cm ved afdrift, at rodstocken aflægges som KT 4,25 m, og at 25 % af de høvlede træer bortfalder i omdriften (tynnes bort pga. skrælning, råd, død mv.). I så fald kan den totale vedmasse af høvlede rodstocke opgøres til 133 m³/ha.

Tabel 2. Merpris for høvlet træ ved forskellige kalkulationsrenter.

Kalkulationsrente	Disk.Fak.	kr./ha	kr./stk.	kr./m ³
1%	2,01	30.126	154	227
2%	4,00	60.042	308	453
3%	7,92	118.864	610	896
4%	15,57	233.765	1.199	1.763

- Hvis investeringen i høvling skal forrentes med 2% skal merindtægten for rodstocken være mindst 453 kr/m³ (tabel 2), sagde Daniel Hintz. Det er tre gange mere end prisforskellen mellem tømmer og emballagetræ. Derfor kan høvling ikke betale sig under de givne forudsætninger.

Opkvistning

En del skovdistrikter foretager opkvistning af douglas i forventningen om at der kan opnås en merpris ved salg af en rodstock på ca. 8 meters længde med knastfrit træ. Det er derfor nærliggende at undersøge økonomien i udvælgelse af hovedstammer, høvling og opkvistning til 8 meters højde i tre omgange, se tabel 3.

Forudsætningerne er de samme som ovenstående. Dog stiger vedmassen af opkvistede rodstocke til 197 m³/ha, da rodstocken nu udgør 8 m.

- Ved en rente på 2% skal der opnås en merpris på over 600 kr/m³, sagde Daniel Hintz. Det synes usikkert om det er muligt at opnå denne merpris i gennemsnit over flere år, i forskellige bevoksninger og på +150 ha. Den nødvendige investering synes at have en meget høj risiko – med meget lille chance for stor "jackpot".

Tre barkhøvle og et net

På Løvenholm har man anvendt en barkhøvl. I Tyskland findes der flere

andre redskaber, se boksen.

Barkslidseren er afprøvet i Fromsseier i en blanding af douglas og rødgran. Man har kun behandlet douglas, og det viser sig at 44% af de ubehandlede træer skrælles mod 21% af træerne behandlet med barkslidser. Til sammenligning var 68% af rødgranerne i samme bevoksning skrællet.

På Fromsseier havde man også afprøvet et polynet som bindes om douglaserne. Her var kun 10% af træerne skrællet.

Omkostningerne til barkhøvl angiver Løvenholm til 58 kr/træ. For barkkradseren og barkslidseren kendes ikke omkostninger, men det er formentlig samme størrelsesorden. Polynet koster 70 kr/træ i indkøb, og hertil kommer lønomkostninger.

For alle de nævnte redskaber synes omkostningerne at være alt for høje i forhold til værdien af råtræet. Der tegner sig således ikke en løsning på at begrænse skrælleskader ved at lave foranstaltninger på enkelttræs niveau.

sf

Bevoksningerne

afd. 515e rødgran 1957. 1,22 ha. H 19,8 m. D 27,8 cm.

afd. 515l douglas 2008 (50 % sitka, 50 % douglas, kappeplantet) 2,55 ha. 4,4 m. D 10,9 cm.

Tabel 3. Økonomi i udvælgelse af hovedstammer, høvling og opkvistning til 8 meter.

Aktivitet	År f. anl.	kr/træ	kr/ha	Disk. Tid
Høvling af hovedtræer	10	58	15.012	70
Opstamning 3-5m*	15	16	4.160	65
Opstamning 5-6m*	18	23	5.980	62
Opstamning 7-8m*	21	31	8.060	59
Total		128	33.212	
Kr/m³ stamkvistet hovedtræ				

* anslået omkostning på baggrund af erfaringstal fra andre distrikter.

kr./ha			
1%	2%	3%	4%
30.126	60.042	118.864	233.765
7.943	15.070	28.413	53.243
11.082	20.413	37.377	68.041
14.498	25.927	46.103	81.527
63.649	121.452	230.758	436.576
323	617	1.172	2.217

kr./ha
kr./m³

Gerstners Barkhøvl.

Barkkradser.

Barkhøvl og net

Der findes fire metoder til at beskytte træer mod skrælning, alle udviklet i Tyskland.

Gerstners Barkhøvl (Rindenhobel nach Gerstner, artikel 73-100), vægt 450 gram. Pris 895 kr + moms. Det var den der blev vist på Løvenholm. Den forhandles af Dansk Skovkontor som har solgt 3 stk. 1 stk er på lager p.t.

Den laver et sår der er 1 cm bredt, og det anbefales en længde på 2-3 cm. Sår over 10 cm frarådes. Det anbefales at høvle lodret eller skråt opad eller nedad.

Barkhøvlen anbefales især til rødgran og ædelgran og til træer som ikke er opkvistede. Skæredybden kan indstilles. Betegnes som meget skånsom.

Barkkradser (Schwarzwälder Rindenkratzer, artikel 73-110). Vægt 200 gram. Pris 88 kr. Kniven har en række tænder med 6 mm afstand som laver ridser i barken, og den er (måske) mere skånsom. Dansk Skovkontor har solgt 2 stk.

Barkslidser (Rindenschlitzgerät) fra Flügel er afprøvet af Fromsseier Plantage. Den laver en række langsgående slidser. Den er egnet til douglas, rødgran og ædelgran med dbh på 10-16 cm. Harpiksdannelsen fra sårene er størst i maj. Kan anvendes både i opkvistede og ikke-opkvistede træer.

HF4 (model 04.080) har arbejdsbredde 6 cm og høvldybde 3,5 mm, pris ca. 1.300 kr. HF6 (model 04.081) tilsvarende 10 cm og 5 mm, pris ca. 1500 kr. (Priser tillægges tysk moms på 19%).

Flügel nævner at præstationen ved barkslidseren er tre gange højere end barkkradseren pga. større bredde og lettere håndtering. Den kan tilpasses arbejde nær rodhalsen. Velegnet til arbejde med to hænder pga. længde på 85 cm, og den kan håndteres af uøvet arbejdskraft uden oplæringstid.

Polynet skrælningsskytelsesnet (Poly-Net-Schälenschutznetz, artikel 73-015). Nettet er afprøvet af Fromsseier. Pris 137 kr pr. rulle med 10 m net.

Nettet er 15 cm bredt og vikles omkring stammen fra jorden op til 3 m. Der bruges typisk 5 m net pr. træ, idet de enkelte baner skal overlappe, dvs. en pris omkring 70 kr/træ. (Hertil kommer lønomkostninger).

Nettet virker mod kronvildt og dåvildt. Det er elastisk og kan følge med træets vækst. Det holder flere år.

Kilder: www.grube.de, www.dansk-skovkontor.dk og www.fluegel-gmbh.de

Barkslidser og resultat af samme.

Poly-Net.

Begrænsning af kronvildtskader 2

Kappeplantning

Plantning af en sitka i samme plantehul som douglas beskytter effektivt mod bid, fejning og skrælning op til 25 år.

Kappeplantning er billig i anlæg, men kræver en del tilsyn og flere hugstindgreb.

I forbindelse med tilplantningen med douglasgran de seneste årtier er mange forskellige kulturmodeller forsøgt med større eller mindre held. Da kronvildtbestanden i samme periode har været voldsomt stigende har lærepengene i flere omgange været dyre.

I nogle af modellerne anvendes kappeplantning, dvs. der plantes en sitka i samme plantehul som en douglas. Sitka starter hurtigt og beskytter douglas mod skrælning - samt fejning og bidning - og man kan undgå hegn.

- Kappeplantning er i anlægsfasen et meget effektivt og ret billigt tiltag til at beskytte douglas, sagde Daniel Hintz. Men metoden er meget plejkrævende i kulturfasen.

Plejeindgreb

I de første år efter anlæg beskytter kappeplantning delvist mod bid og især mod fejning. Ønskes alene denne tidlige beskyttelse, kan kappeplanten klippes ned ved roden med et ørnenæb (en saks med lange håndtag) efter 5-8 år.

- Her på stedet er kappeplantens funktion dog i lige så høj grad at beskytte hovedtræarten mod skrælning i hele kultur- og ungdomsfasen (5-25 år). Kappeplanten vil ofte overvokse douglasen, og derfor er det nødvendigt med et

Figur 6. Douglas med kappeplante af sitka som netop er skåret ned (th. på billedet). Douglasen ser ud til at have været presset af den kraftigt voksende sitka.

tidligt indgreb med ørnenæb, hvor kappeplanten klippes ned i hofte-højde. Kappeplanten overlever dette indgreb og vil således fortsat yde (delvis) beskyttelse mod skrælning.

- I 10-15 års alderen er det igen nødvendigt at tilbageskære kappeplanten så den ikke overvokser hovedtræet – denne gang bruges motorsav. Kappeplanten vil herefter forhåbentlig yde beskyttelse i nogle år mere.

- Mange overvokses og skygges væk af den blivende bevoksning. Men der vil formentlig være nogle kappeplanter som overlever, og de skal fjernes motormanuelt lige før første hugstindgreb. Kappeplanten kan ikke fjernes med maskine, fordi

Figur 7. Her er douglasen betydeligt større end sitkaen, som måske bliver skygget væk.

den står så tæt op ad douglasen at man skal helt hen til stammen for at skære den over.

- Det er altafgørende at de forskellige tiltag foretages i rette tid, understregede Daniel Hintz. Ellers er der risiko for at sitkaerne bliver for store, så det går ud over kvaliteten af douglas.

- Kappeplantning medfører en beskedent ekstra investering ved kulturanlæg, mens plejeomkostningerne er store og kræver en intensiv forvaltning.

Vi så en bevoksning anlagt på et kvasryddet stormfaldsareal og uden hegn. Hver anden douglas er kappeplantet med en sitka. Der er altså brugt 75% sitka og 50% douglas.

De kappeplantede sitka blev klippet ned i 2014, fordi de var blevet en del større end douglerne. Endvidere er bevoksningen rensset ud for birk to gange.

Tre modeller

På Løvenholm anvendes tre kulturmodeller med god succes i ungdomstadijerne (kulturanlæg og -pleje).

50 % douglas og 50 % rødgran: Anvendes hvor douglas ønskes som hovedtræart og hvor skræl-

ningsrisikoen vurderes som lav. I rækken plantes skiftevis douglas og rødgran. Kræver hegning mod især råvildt.

50 % douglas (heraf halvdelen kappeplantet) samt 75 % sitka:* Anvendes hvor douglas ønskes som hovedtræart og hvor skrælningrisikoen vurderes som høj. I rækken plantes skiftevis douglas og sitka. I hver anden række kappeplantes hver anden douglas. Planter uden hegn. Kræver nedskæring af kappeplanter over flere omgange.

25 % douglas (kappeplantet) samt 100 % sitka:* Anvendes hvor douglas ønskes som indblandingstræart. I hver anden række plantes skiftevis douglas og sitka. I denne række kappeplantes hver douglas. Planter uden hegn. Kræver nedskæring af kappeplanter over flere omgange.

sf

* Halvdelen af douglasgranerne plantes sammen med en kappeplante af sitka, og derfor bliver det samlede blandingsforhold 125% og ikke 100%.

Begrænsning af kronvildtskader 3

Fodring

Der er ikke tro på at fodring eller udlæg af vildtagre har nogen større virkning på vildtskader.

En metode til at afholde kronvildtet fra skrælning er at tilbyde dem andet og bedre foder. Derfor blev der spurgt hvad der foretages på den front.

- Vi udlægger gulerødder og wrap-hø, sagde Jens Chr. Dahl. Vi har 25 ha vildtagre som drives intensivt, og vi har skovenge hvor græsset slåes. Det hjælper ikke på skaderne, det er bestandens størrelse der er afgørende. Stigende bestand giver stigende skader.

- Vi driver en meget intensiv vildtpleje med omfattende fodring, sagde Niels Otto Lundstedt, Dønnerup ved Jyderup. Vi har udlagt 80 ha vildtagre, og det er ikke billigt at drive. Løsningen er ikke ekstra foder hvis bestanden blot bliver større.

- Jeg tror ikke på fodring, sagde Mads Flinterup fra Danmarks Jægerforbund. Tyske undersøgelser viser at der kommer flere skrælninger in-

Fig 8. Mange steder udlægges vildtagre, og der fodres med roer, gulerødder eller hø. Men det er ikke noget effektivt middel til at undgå skrælleskader.

den for 1 km fra foderpladsen, fordi dyrene tit står i området.

- Det er mit postulat at der ikke findes et eneste sted på Djursland, hvor der er længere end 1 km til en foderplads. Det lader sig derfor ikke

gøre at efterprøve de tyske erfaringer i et dansk forsøg.

sf

Foto: Torben Lyng Madsen, St. Hjöllund.

Begrænsning af kronvildtskader 4

Omvendt dyrehave

Fig. 9. Man rejser hegn om en dyrehave for at holde dyrene inde. Men måske skulle man rejse et hegn om et større område for at holde dyrene ude.

En løsning på kronvildtskaderne kan være at indhegne et større skovområde hvor der drives en intensiv vedproduktion.

En kalkule viser at omkostningerne til hegn er lavere end værdien af vildtskaderne.

- Vi taler om skadesniveauer som er meget omfattende i økonomisk henseende. Store investeringer i modforanstaltninger er således på ingen måde udelukket, blot skaderne begrænses betydeligt og mærkbart, siger Daniel Hintz.

- Landbruget har taget konsekvensen af den store kronvildtbestand, og de er begyndt at hegne afgrøder systematisk. Udfordringen for skovbruget er, at hegnet skal

holdes vildtfri i op til 30-40 år, modsat landbrugets behov på 2-4 måneder.

Hegning på 4-500 ha

- Kunne man tænke sig en omvendt dyrehave? Altså et dyrehavehegn, hvis formål er at holde dyrene ude og hvor kronvildtet bortskydes *indenfor* hegnet? For at holde omkostningen pr. arealenhed lav er hegnet nødt til at være langt, dvs. lille omkreds pr. arealenhed.

- På Løvenholm har man ingen konkrete planer om et sådant hegn, men for eksemplets skyld tænkes tanken her til ende: På Løvenholm kunne indhegnes 4-500 ha, placeret i et område hvor dyrkningsbetingelserne er nær ideelle: god jordbund, fladt terræn mv., dvs. et sted med god arealudnyttelse.

- Inden for et sådant dyrkningshegn kunne godsets dyrkning af

douglas, grandis, eg og øvrige højværdiafgrøder henlægges, eventuelt suppleret med værdiforøgende tiltag som opstamning og vanriskapning.

- Ved 450 ha ville hegnslængden blive ca. 8.500 m à ca. 150 kr./m, i alt 1.260.000 kr. svarende til 2.800 kr./ha som engangsinvestering. Afskrives hegnet over fx 10 år, er omkostningen 280 kr./ha. Hertil kan lægges årlige vedligeholdelsesomkostninger på fx 100.000 kr. (10 kr./m) svarende til 220 kr./ha. Total årlig omkostning er således 500 kr./ha/år.

- Det årlige tab i rødgran pga. skrælinger er opgjort til ca. 1.200 kr./ha/år (se Skoven 8). Der vil således være en årlig reduktion af tab på ca. 700 kr./ha/år for rødgran. "Gevinsten" vil sandsynligvis være større for douglas.

- Jagtlejen inden for hegnet vil sandsynligvis være lavere pga. fravær af kronvildt. Men småvildtjag-

ten vil fortsat kunne repræsentere en betydelig værdi.

Holdes vildtfrit

- Et dyrkningshegn eller omvendt dyrehave, virker altså ikke utopisk i økonomisk henseende. Udfordringen er snarere at holde hegnet vildtfrit.

- Et dyrkningshegn er et intensivt dyrkningstiltag: Hegnet skal løbende efterses, vedligeholdes og repareres. Hvis der er store træer op til hegnet kan de vælte og ødelægge hegnet.

- Der vil uundgåeligt komme vildt ind i hegnet, som skal bortskydes. For hvis der går vildt inden for hegnet må det betragtes som en dyrehave, og det kræver en dispensation som er svær at opnå.

Er det rimeligt?

- Et andet problem er at dyrene uden for hegnet ikke kan finde føde i det indhegnede område. Derfor vil der være større pres på resten af skoven og på naboernes skove. Uden for hegnet vil træartsvalget derfor formentlig blive indskrænket, og skaderne vil blive forøget.

- Vi har allerede i dag skrælning på næsten alle træer, også i sitka. Spørgsmålet er derfor om det overhovedet kan blive værre? siger Daniel Hintz.

- Der er også juridiske forhold at tage hensyn til, og lovgivningen er ikke helt klar på dette område. Naturbeskyttelsesloven § 23 forbyder "usædvanlige hegn omkring skove", og det omfatter jo ikke et hegn inde i en skov.

- I lovbemærkningerne er anført at et hegn ikke må hindre vildtets frie bevægelighed. Det gælder for alle hegn, men i særdeleshed for en indhegning på 500 ha. En anden betingelse er at der skal være fri adgang for skovgæster.

- I sidste ende vil et projekt af denne art nok blive indbragt for Naturklagenævnet som så vil tage stilling til den konkrete sag.

- Tilbage står en politisk diskussion om hvorvidt det er rimeligt at hegne vildtet ude af skoven i større

stil. Landbruget har indhegnet betydelige områder i det seneste årti, med henvisning til nødvendigheden af at beskytte deres afgrøder. Måske er skovbruget nødsaget til at gøre det samme? spørger Daniel Hintz.

- Uanset om det er en afskyelig tanke at skulle hegne vildtet ude af skoven, kan vi måske blive nødsaget til det, hvis ikke det kan lykkes at decimere bestanden betydeligt. Alternativet er at afvikle skovdriften, da den ellers ikke vil være økonomisk bæredygtig!

Fig 10. Landmænd har rejst hegn langs med grænsen ind til Mourier-Petersens Plantage ved Ringkøbing for at undgå markskader fra kronvildtet.

Fig 11. I Mourier-Petersens Plantage er bestanden sine steder så stor at sitka bides kraftigt. Denne kultur er en blanding af rødgran og sitkagran som ligner formklippede juletræer – hvor en enkelt er sluppet igennem.

JJ Skovservice

v/Jens Johansen

Vadet 2 . DK 4660 St. Heddinge

tlf. +45 56 50 32 02 . fax +45 56 50 32 03

mobil +45 20 45 82 02

Alle skoventreprenøropgaver udføres

Besøg os på www.jjskovservice.dk

Forstyrrelsesfri områder

Fig 12. Forslag om at udlægge områder hvor kronvildtet for lov at boltre sig, for så at håbe på at de holder sig tilbage fra produktive skovområder. Man kunne eksempelvis udlægge lavproduktive skovområder med hedestrækninger.

Kronvildtet vil ofte holde til i områder uden forstyrrelser og vil derfor skåne resten af skoven.

Det kan være svært at finde egnede områder i danske skove.

Flere foreslog at udlægge områder hvor dyrene ikke blev forstyrret. Kronvildtet foretrækker områder uden mennesker, og hvis de holder sig til de rolige områder ville de blive væk fra andre områder hvor man gerne vil dyrke skoven.

- Dyrene er stressede fordi de jages overalt, sagde Mads Flinterup, Danmarks Jægerforbund. De søger trygge steder, og det er der i skoven.

- Hjorte er drøvtyggere og skal have foder hele tiden. Men hvis de på grund af uro står i tætte bevoksninger er der kun bark til rådighed, og så bliver træerne skrællet.

- Derfor foreslår jeg at lave områder hvor dyrene ikke forstyrres, og her laves kun selektiv jagt hvor der nedlægges få dyr. Dyrene vil foretrække disse forstyrrelsesfri

områder og holde sig fra andre områder hvor man ikke ønsker en stor bestand.

- Et sådant system kræver imidlertid ret store arealer, og Løvenholm er ikke stor nok.

- Det er vigtigt at begrænse forstyrrelserne. På Løvenholm er der fem konsortier, og hvis de ikke koordinerer deres jagter, er der forstyrrelser hele tiden et eller andet sted på ejendommen. Det tvinger dyrene sammen i store rudler og ind i tætte bevoksninger.

- Der er 3-4 uger mellem hver jagt i samme område, sagde Jens Chr. Dahl. Det er mit indtryk at vores jagtlejere skyder mest i december-januar.

- Kronvildtskaders omfang er proportionalt med bestanden, sagde Henrik Thorlacius-Ussing fra Lindensborg. På de fleste ejendomme kan man ikke undgå forstyrrelser.

- Ideen om forstyrrelsesfri områder er for så vidt god, sagde Anders Hillerup fra Rosenborg der ligger lige syd for Løvenholm. Men i danske skove må alle færdes på veje og stier, der er uro næsten overalt, og

der er mange offentlige veje. Der er ret få skovområder hvor ideen kan anvendes.

Eksempel

Skovfoged Jan Furer Madsen, HedeDanmark, fortalte om erfaringer fra Mourier-Petersens Plantage nær Ringkøbing:

- For 10 år siden var skaderne på et tåleligt niveau. Pludselig eksploderede bestanden – og landmændene hele vejen rundt om skoven har nu rejst hegn op mod skoven for at begrænse deres markskader. Det har givet øget pres på skoven.

- Jagtlejerne havde tidligere frie rammer. De holdt mange jagter; 8-9 pr sæson plus pürschjagt. På trods af gentagne opfordringer til at skyde flere kalve og hinder skød de en meget høj andel af hjorte – hvilket bestanden ikke blev mindre af. Desuden gav de mange jagter meget forstyrrelse og stressede dyrene, og det medførte øget skrælning.

- Vi lavede derfor regler for både jagtform, antallet af jagter samt hvor jægerne måtte færdes. I grove træk gjorde vi følgende:

- Vi udpegede et større område til jagt- og forstyrrelsesfrit område. Der var ingen offentlige veje, ingen skovveje, og der stod overvejende sitkagran. (I praksis betyder det ingen menneskelig aktivitet udover opgaver i forbindelse med skovdriften. Så ingen bukkejagt og ingen pürsch- eller anstandsagt). Der blev udlagt flere vildtagre som ikke kan ses fra veje eller spor.

Det har medført at det meste af kronvildtet står i dette område. Allerede i løbet af 1 år er de blevet dagaktive, selv i dagtimerne i jagtsæsonen - og de laver mindre skrælning i resten af plantagen.

- Jagter i det forstyrrelsesfrie område blev reduceret til 3 fællesjagter. Der var fortsat fri jagt i de

områder af skoven hvor vi ikke ønsker at kronvildtet skal opholde sig.

De 3 fællesjagter skal holdes som såkaldte stortryk hvor der sidder jægere i HELE skoven på én gang. (På disse 3 jagter udøves der altså også jagt i det forstyrrelsesfrie område, da vi på disse jagter ønsker at jagten skal være mest mulig effektiv. Jagten udøves uden brug af drivende hunde).

- Ingen fodring med roer eller lignende.

- Og så gjorde vi jægerne opmærksomme på at det at leje jagt også medfører nogle jagtfaglige forpligtigelser. Jagt er ikke kun en fritidsbeskæftigelse.

- Disse ændringer har ført til at der igen er hjorte på parole på

fællesjagter. Der blev sidste sæson på trods af de færre jagter skudt flere kron dyr og en meget høj andel af hinder og kalve. Kun ét dyr blev skudt ved jagt uden for det forstyrrelsesfrie område.

- Så ingen tvivl om at dyrene hurtigt fandt ud af hvor det var bedst at opholde sig. Desuden oplyste vinterskrælningerne også. (Der er dog stadig problemer med sommerskrælning).

- Vi er godt klar over at vi ikke kan løse udfordringen med kronvildtet alene på skovniveau. Men vi kan starte med at se indad og gøre som vi også gerne så andre gøre.

sf

Foto af hede: J.C. Schou, Biopix

Begrænsning af kronvildtskader 6

- Varmt bly virker

Den mest effektive løsning er at nedbringe bestanden ved afskydning. Der skal primært nedlægges kalve, men også hinder.

Der er dårlige erfaringer med store fællesjagter og fri jagt sidst på sæsonen.

Der er forslag om skydepremier for hind.

Måske kommer der en dag kvotejagt – medmindre vi regulerer bestanden.

Bestanden vokser

I starten af 1950'erne var der ifølge driftsplanerne omkring 50 stk kron-

vildt på Løvenholm. Dengang blev bestanden anset for at være for stor.

I 2016 skønnes bestanden at være på 400-450 stk. I øjeblikket skydes omkring 90 dyr om året, men der er et tillæg på mindst 150 dyr om året. Nogle udvandrer, og nogle dræbes i trafikken, men bestanden øges tydeligt for hvert år. Se figur 7 i Skoven 8, side 281.

Det gav naturligt nok en livlig diskussion blandt deltagerne på Skovforeningens ekskursion.

- Hvad er "normalbestanden" på distriktet?

- Det har vi ikke nogen mening om, sagde Daniel Hintz. Men Helmut Strandgård fra det daværende Vildtbiologisk Station på Kalø skønnede for mange år siden at en bæ-

redygtig bestand, betragt ud fra et biologisk synspunkt, ville være på 150-200 dyr.

- Hvorfor er det gået så galt, hvorfor har I ikke gjort noget? spurgte Niels Peter Dalsgaard fra Salten Langsø.

- Vi kan ikke løse problemet alene, svarede Jens Chr. Dahl. I 1950'erne var der to distrikter på Djursland som havde kronvildt, og så kunne vi lave aftaler. Men i dag har alle kronvildt, og de vandrer over hele Djursland.

- En nedbringelse af bestanden skal ske i samarbejde med naboerne. Man kan med rette kritisere os for at have sovet i timen, mens vi havde chancen.

Varmt bly

- Den eneste kemi der virker mod kronvildtskader er varmt bly, sagde Poul Arne Madsen fra Store Hjælland i Midtjylland. Det skal ikke være hobbyjagt, det er et seriøst arbejde at kontrollere bestanden.

- Der vil også ske noget hvis der kommer ulve i området. Det skete for nogle år siden hos os, og så faldt bestanden. Samtidig så vi i øvrigt at dyrene samlede sig i større rudler.

- Kronvildtet skal bekæmpes på Løvenholm, sagde bestyrelsesformand Peter Gæmelke, og der skal opnås en fornuftig balance.

- Det meste af jagten er udlejet til 5 konsortier, og der er krav om de skal nedlægge et vist antal dyr. Men ikke alle når det ønskede antal i løbet af en sæson. Hvordan den ønskede afskydning opnås i praksis, skal vi analysere nærmere i løbet af sommeren.

- I har været for dårlige til at regulere bestanden, sagde Peter Tillich. Jeg vil foreslå at give jagten fri 15 dage før jagttiden udløber, og give alle tilladelse til at sidde i tårnene. Fællesjagter dur ikke, det er prøvet.

- Med de store skader har I råd til at ansætte en skytte til at regulere bestanden mere systematisk, sagde Ditlev Berner.

- På Sjælland er bestanden af kronvildt ikke særlig stor – endnu!, sagde Daniel Hintz. Et oplagt og velment råd til sjællænderne: I skal sikre en tilstrækkelig stor afskydning, mens I fortsat har kontrol over bestanden. Så kan I måske gribe ind inden skaderne tager fart.

- Vi er fem år foran Løvenholm hvad angår tæthed, sagde Henrik Thorlacius-Ussing fra Lindensborg. Vi har endnu flere dyr, så vi ser sommerbid af skud på rødgran og sitkagran.

- Vi har meget store rudler på over 100 dyr, og det gør det svært at reducere bestanden. Når vi har nedlagt ét dyr i en rudel løber de andre, og så går der tid før der er ro så vi kan skyde det næste dyr. I skal skynde jer på Sjælland, så I kan holde bestanden i ave.

Skydepræmie

- På Trolleholm havde vi omfattende bidning af elg i løvtrækulturene, sagde Esben Møller Madsen, tidligere Trolleholm i Skåne. Vi snakkede med myndighederne, men det gav ikke nogen løsning.

- Vi udlovede så en skydepræmie

Fig 13. Øget afskydning, især af hinder, nævnes som et middel til at nedbringe bestanden og dermed vildtskader.

til jagtlejerne på 20.000 kr pr. elgko. Efter 5-6 år var bestanden kraftigt reduceret, og problemet var løst. Vi anvendte det system i 10 år, og det virkede.

- På Løvenholm vil jeg foreslå en skydepræmie på 10.000 kr pr. hind. Derved nedbringer man produktionsapparatet, så tilvæksten i bestanden ikke kommer ud af kontrol.

- I Tyskland skal jægerne betale for de skader som vildtet forvolder, sagde Thomas Nord-Larsen, Københavns Universitet. Det betyder at de har en motivation for at regulere bestanden så den ikke laver for store skader.

Kvotejagt

- Alle lande omkring os har kvotejagt baseret på en seriøs optælling, sagde Anders Hillerup. Når man har fastlagt bestandens størrelse stilles der krav om afskydning af et antal dyr. Hvis ikke det opfyldes, så reduceres ens kvote næste år, eller kvoten på handyr fjernes.

- Vi har ikke tradition for kvotejagt herhjemme, men jeg tror det er den eneste løsning på sigt, ellers bliver skaderne blot endnu større. Et af problemerne er hvem der skal fastsætte kvoten.

- Jagtloven fastsætter jagttider. Det er et godt middel for de fleste vildtarter, især småvildt, men det er ikke egnet for dyr der færdes over store arealer. Kronvildt skal reguleres over større områder fordi de vandrer over store afstande.

- Jeg tror også der bliver kvoter en dag, sagde Michael Glud fra HedeDanmark. Skal vi ikke selv regulere bestanden fremfor at andre gør det for os? Og måske kommer der også krav om udlægning af vildtagre. Jeg tror vi må indføje krav om afskydning af et vist antal dyr i jagtlejekontrakterne frem for at vente på myndighederne.

Fotos: Torben Lynge Madsen, Store Hjælland

Begrænsning af kronvildtskader 7

Konklusioner

Der skal bruges flere midler for at nedbringe vildtskaderne.

Øget afskydning er det mest effektive.

Der var en række forskellige metoder oppe at vende under ekskursionen.

Høvling ser ud til at have begrænset virkning og kan ikke bruges på douglas. Økonomiske kalkuler for douglas viser at høvling er alt for dyrt i forhold til gevinsten. Det samme gælder formentlig også for andre arter.

Der findes flere redskaber, og der vides for lidt om hvordan de anvendes. Man kan overveje at afprøve redskaberne, men de vil sikkert være for dyre i forhold til de mulige gevinster.

Kappeplantning er ret effektivt i de første 20-25 år, men det skal virke 20-30 år mere. Der er meromkostninger til pleje, og der kræves jævnligt tilsyn og indgreb så kappeplanten ikke overvokser hovedtræerne.

Udlæg af forstyrrelsesfri områder er der positive erfaringer med, og emnet kan undersøges nærmere. I praksis er det svært at finde egnede områder – de skal være store, med få veje og meget lidt friluftsliv. Det kan være heder og klitter, skove af lav værdi eller skove med stor andel sitka.

Indhegning af større områder kan måske anvendes nogle steder. Det kræver en kalkule af hegnsudgifter i forhold til værdiproduktionen. Problemet er at holde heget vildtfrit medmindre man kan opføre det på en måde så væltende træer ikke ødelægger det.

Fodring og udlæg af vildtagre er ret bekosteligt, og erfaringerne er dårlige.

Varmt bly – øget afskydning står tilbage som det sidste middel. Det kræver en indsats fra jægerne, fordi

Fig 14. Skader som disse skal undgås i fremtiden. Men der er ikke én enkelt løsning som klarer alle problemerne.

der skal skydes flere dyr end i dag. Der skal især skydes flere hinder for at nedbringe tilvæksten, men også flere kalve. Det kræver at jagtlejekontrakterne rummer krav om som minimum at nedlægge et vist antal dyr.

Der er ikke gode erfaringer med store fællesjagter eller perioder med fri jagt.

Kombinationer. De nuværende skader optræder i en situation med en meget stor bestand. Derfor er det tænkeligt at hvis bestanden bliver mindre kan man holde dyrene væk fra skovtræerne ved samtidig at anvende midler som kappeplantning, fodring og forstyrrelsesfri områder. På sigt kan der altså blive tale om en kombination af flere midler.

Konklusion fra distriktet

Forvaltningen på Løvenholm får lov at få det sidste ord:

- Under forberedelsen af ekskursionen har forvaltningen på Løven-

holm haft lejlighed til at gå dybere ned i emnet. Konklusionen er at kronvildtet er kommet for at blive – om vi vil det eller ej, sluttede Jens Chr. Dahl.

- Problemet kan ikke løses ved at fokusere snævert på træproduktionen, landbruget, jagten eller vildtforvaltningen. Alle parametre skal justeres og forfines, såfremt tabet skal reduceres.

- Der er behov for:

- * Revidering af strategisk målsætning, herunder træartsvalg og målarealer.
- * Udvikling af beskyttelsesmetoder mod skrælning, særligt for douglas.
- * Reducering af kronvildtbestanden.
- * Øget indtjening fra jagtudleje.
- * Skadereducerende kronvildtforvaltning (jagtmetoder, forstyrrelser, fodring mv.).

sf